

ЖЫЛҚЫЛАРДЫ ДӘРІЛЕУДІҢ ОҢТАЙЛЫ ЖОЛЫ

Б. К. Ыбраев, ветеринария ғылымдарының кандидаты, доцент

С. Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық университеті

Мақалада Қазақстанның солтүстік облыстары аймақтары жағдайында жайылым жылқыларының 35,3 % – оксиуроз, 83,3 % – стронгилятоз, 22,3 % – параскаридоз және 25,6 % – анолоцефалидоз ауруына шалдыққаны көрсетіледі. Жайылым жылқыларын фенбендазол қосылып дайындалған азықтық гранулалармен дегельминтизациялаудың тиімділігі 87-89 % құрағаны, ал альбендозол қосылып дайындалған азықтық гранула 87-98 % тиімділік бергені көрсетіледі. Сонымен бір уақытта фенбендазол қосылған азықтық гранула анолоцефалға қарсы әсер етпейтіні белгіленген.

В условиях северного региона Казахстана табунные лошади заражены 35,3 % – оксиурозом, 83,3 % – стронгилятозами, 22,3 % – параскаридозом и 25,6 % – анолоцефалидозами. Экстенсивность испытанных кормолекарственных гранул с фенбендазолом составила 87-94 %, тогда как кормолекарственные гранулы с альбендазолом показала 98-100 % при вольно-групповом скормливании. В тоже время установлено, что кормолекарственные гранулы с фенбендазолом не действуют против анолоцефал.

Helminthes are widely spread among herd horses in the Northern regions of Kazakhstan. Out of 528 horses 83,3 % are infected with palisade worms (Stronylidae), 35,3 % with Oxiurosis, 25,6 % with Anoplocephalidosis and 22,3 % with Parascaridosis. The effectiveness of tested feeding medicine granules with fenbendasol (KLGf) makes up 87-94% and with albendasol (KLGa) 98-100 %. It was determined that KLGf doesn't work against anoplocephal.

Соңғы ресми мәліметтер бойынша еліміздегі 1,5 миллиондай жылқы малының 92-95 % жеке меншік иелігінде. Қазіргі заман талабына орай әр мал иесі Дүниежүзілік Эпизоотиялық Бюроның (ДЭБ) тізіміне енген ауруларға қарсы емдік-сақтық шараларын өз қаражаты есебінен жүргізуі керек. Алайда, ауылдық жағдайда жұқпалы, соның ішінде инвазиялық ауруларға қарсы шаралар қаражат тапшылығынан жүргізілмейді. Сақтық шаралары толық қамтылмаған жағдайда ауру қарқыны жиілеп, малдан алынған өнімнің сапасы төмендейді. Осының бір себебі ретінде малды ұзақ уақыт бір жайылымдарда бағу олардың арасында паразитоздардың кеңінен таралуына мүмкіндік тудырады [1, 2]. Осыған байланысты инвазиялық аурулардан дауалаудың қазіргі уақыттағы тиімді жолы – елді-мекендерден қашық орналасқан жайылымдарды пайдалану мен мезгіл-мезгіл дәрілеп отыру болып табылады [2, 3]. Ал жайылымдағы жылқы басы негізінен жүген-құрық тимеген, асау, олармен кез-келген ветеринарлық шараларды жүргізу қиындықтар туғызады, кейде адам өміріне және жылқының жарақаттануына қауіп төндіреді. Сондықтан жылқыларды дәрілеу экономикалық жағынан тиімді, қауіпсіз амалдармен іске асырылуы шарт.

Осыны ескере, біз арнайы технологиямен дайындалған азықтық гранула құрамына антгельминтті препараттарды қосу арқылы жылқы гельминтоздарындағы тиімділіктерін анықтауды мақсат қойдық. Көзделген мақсатқа қол жеткізу үшін келесі міндеттерді шешу көзделді:

1 Бензимидазол препараттары қосылған азықтық-емдік гранулалардың (АЕГ) ықшамды құрамын анықтау және экстенсивтілігін гельминтоздарға шалдыққан жылқы басында сынақтан өткізу;

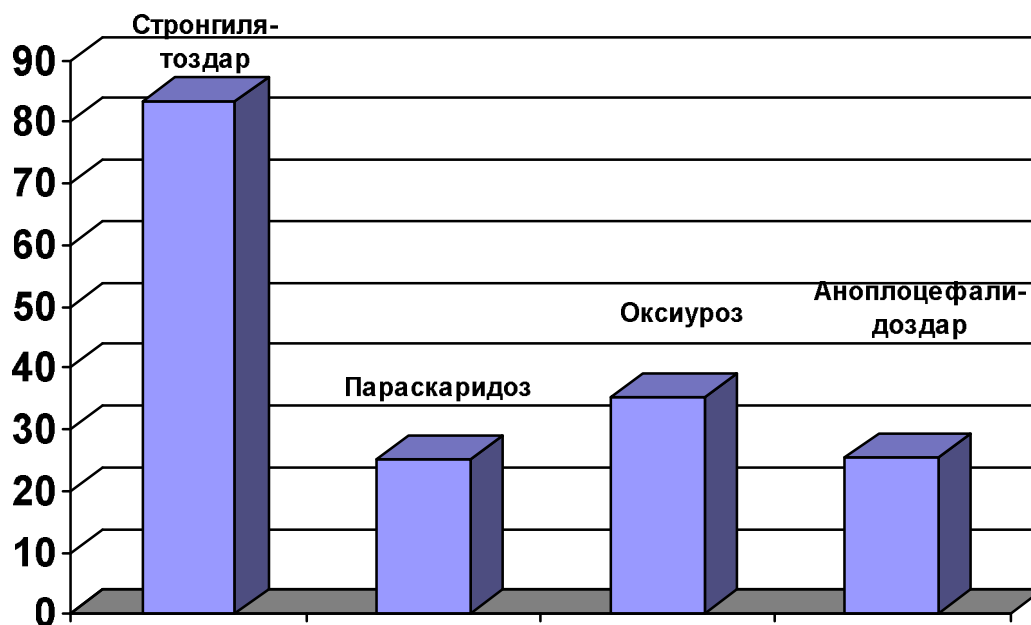
2 Өндірістік жағдайда жайылым жылқыларында азықтық-емдік гранулалардың экстенстиімділігін анықтау болды.

Зерттеу тәсілдері мен жабдықтары. «Цесна Астық» концернінің құрама жем зауыты жағдайында азықтық-емдік грануланың фенбендазолмен (АЕГ_ф) және альбендазолмен (АЕГ_а) араластырылған екі варианты дайындалды. Дайын болған АЕГ әр 100 грамында 1г фенбендазол немесе 1г альбендазол енгізілген. Фенбендазол қосылып дайындалған грануланы сынақтан өткізу үшін 3 тәжірибе мен 3 бақылау топтары «Алем» ЖШС, «Карат» жылқы фермасы мен «Құлагер» атты-спорт клубы жылқыларынан құрастырылды. Тәжірибеге 84 жылқы қатыстырылды.

Көрсетілген шаруа қожалықтарындағы жылқы басы алдын ала копрологиялық тәсілдермен зерттелініп, флотациялаудың Фюллеборн, копроларвоскопияның Берман-Орлов әдістері, сойғаннан және жылқыны дәрілегеннен кейінгі нәжіспен сыртқа түскен гельминттерді жинау біртіндеп шаю амалымен іске асырылды. Аталған гранулалар жылқыларға аш қарынға, негізгі азықтандыруға дейін таңертегілік уақытта көрсетілген мөлшерлерде берілді. Алғашқы сынақтауды АЕГ_ф қолдана 29 баста, ал АЕГ_а түрімен 13 жылқыда жүргіздік. Өндірістік жағдайда азықтық-емдік гранулалар 4 ауылдық округтерге қарасты 305 бас жылқыда өткізілді. Әр тәжірибе тобымен салыстыру үшін тиісінше бақылау топтары да құрылды. Дегельминтизациялаудан соң гельминттердің сыртқа түсуі 14-16 сағат өткенде байқалды. Препараттың тиімділігін анықтағанда екі критерий: экстенстиімділігі (ЭЭ) мен интенстиімділігі (ИЭ) қолданылды. Азықтық-емдік грануламен дәріленген жылқылар 2-3 тәулік бойы бақылауда болды.

Зерттеу нәтижелері. Төмендегі 2-кесте деректерінен жылқылардың гельминтоздармен жайылым уақытында дерттенгендері байқалады.

Мысалы, зерттелінген 84 бас жылқының орташа есеппен 83,3% стронгилятоздарға, 22,3% параскаридозға, 35,3% оксиурозға және 25,6%-аноплоцефалидоздарға шалдыққан.

1-сурет Жылқылардың гельминтоздарға шалдығу қарқыны

Копрологиялық зерттеу нәтижесін талдағанда инвазия интенсивтілігінің (әр сынаманың 3 тамышысында есептелген стронгилят, параскарида, оксиур, аноплоцефалида жұмыртқаларының саны) жоғары екендігін 23-467 аралығында кездескен санынан көруге болады. Жылқылардың гельминтоздарға жоғарғы қарқында

шалдығын жайылымның болмауынан, қаладан шалғай орналасқан басқа шаруа қожалықтарында ауыл маңындағы бір жайылымда бағудан және ветеринарлық мамандардың дегельминтизациялау жұмыстарына назар аудармауынан деп түсіндіреміз.

Көрсетілген гельминтоздарға жайылым жылқылары негізінен жаз айларында шалдығып, олардың ең жоғарғы қарқында байқалуы күз-қыс маусымдарында тіркеледі. Оксиурозға жылқылардың жасына қарамастан барлығы бірдей шалдықса, параскаридоз көпшілігінде 3-жасқа дейінгілерде тіркелді. Сонымен бірге, оксиуроз бен параскаридоз «Құлагер» АСК жылқыларында үнемі қорада күтуден 46% дейін малды қамтыған.

3 кесте – Азықтық-емдік гранулалармен дегельминтизациялау нәтижесі

Шаруашылық атауы	Жануарлар саны	Қолданған АЕГ түрі	АЕГ мөлшері	Экстенсивтілігі, %	
				нематодоздар	цестодоздар
«Карат» ж/ф	17	АЕГ _ф	0,5кг/150кг 1кг/300кг	81-91,0	-
«Карат» ж/ф	17	бақылау	берілмеді	-	-
«Әлем» ЖШС	12	АЕГ _ф	0,5кг/150кг 1кг/300кг	84-90,0	-
«Әлем» ЖШС	12	бақылау	берілмеді	-	-
«Құлагер» АСК	13	АЕГ _а	0,5кг/150кг 1кг/300кг	100,0	98,7
«Құлагер» АСК	13	бақылау	берілмеді	-	-

Фенбендазол қосылған грануланың нематодоздарға қарсы «Карат» және «Әлем» қожалықтарында 84-87% экстенсивтілік көрсетсе, цестода өкілі аноплоцефалидтерге қарсы тиімділігі жоқ екендігі анықталды. Ал АЕГ_а өз құрамында празиквантел болуына байланысты барлық малдың 98-99% үлесін нематод пен цестод өкілдерінен сауықтырды.

4 кесте – Өндірістік жағдайда АЕГ_ф және АЕГ_а қолдану нәтижелері

ЖШС, ауылдық округтер	Мал саны, бас	Антипаразитарлық препарат	Препарат мөлшері, г/кг	Нематодоздардағы ЭЭ, %	Цестодоздардағы ЭЭ, %
Өлеңгі а/о	114	АЕГ _ф	0,5кг/ 150кг 1кг / 300кг	88,3	-
Торғай а/о	83			91,1	-
Приречное а/о	39			79,1	-
Тимофеевка а/о	69	АЕГ _а	1,5кг / 450кг	100,0	98,7

Қорытындылай, келгенде екі түрлі антигельминтті препараттарды қосып дайындаған гранулаларды (АЕГ_ф, АЕГ_а) өз ара салыстырып келгенде альбендазолмен дайындалған нұсқасының жылқы гельминтоздарында тиімді және әртүрлі гельминт өкілдері аралас ауру тудырғанда пайдалы екендігі анықталды.

Өндірістік жағдайда азықтық-емдік грануланың екі варианттарының тиімділігін анықтау Ақмола облысына қарасты төрт шаруа қожалықтарында алдын ала гельминтоздармен дерттенулеріне зерттеулер жүргізілген соң іске асырылды. Грануланы жылқылардың қабылдауы жақсы, жағымсыз әсерлері тіркелмеді. Алынған нәтижелеріне келетін болсақ, фенбендазол қосқан грануланың ықпалы тек қана нематодтарға қарсы 87 % болса, аноплоцефалидозда әсері тіркелмеді. Азықтық-емдік

гранулань альбендазол қосылған түрі қолданған 69 баста экстенстиімділік тиісінші 100 және 98,7 % құрап, осы нұсқасының жоғарғы ықпалды екендігі анықталды.

Азықтық-емдік гранулалардың жылқы гельминтоздарындағы жоғары тиімділігін ескере келе төмендегі қорытындылар жасауға болады.

Қорытынды

1 Қазақстанның солтүстік облыстарында жайылым жылқыларының 35,3 % – оксиурозға, 83,3 % – стронгилятоздарға, 22,3 % – параскаридозға және 25,6 % – анопцефалидоздарға шалдыққан.

2 Жайылым жылқыларын гельминттерден сауықтыру және дәрілеу жұмысын ықшамдау мақсатында фенбендазол немесе альбендазол қосылып дайындалған гранулалармен топтап дегельминтизациялау 87-98 % тиімділік береді.

Ұсыныстар

1 Қазақстанның солтүстік өңірінде жайылым жылқыларын гельминтоздардан сауықтыру мақсатында азықтық-емдік гранулаларды күзде (қазан) және көктемде (наурыз) екі рет қолдану қажет.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Ивашкин, Н. В. Гельминты и гельминтозы лошадей / Н. В. Ивашкин, Г. Т. Двойнос. – Киев : Наукова думка. – 1983. С. 25-37.

2 Кадыров, Н. Т. Выживаемость инвазионных элементов в условиях пастбища / Н. Т. Кадыров, С. А. Аубакиров // Ветеринария. – 1983. – №9. – 36-39 с.

3 Кадыров, Н. Т. Терапия смешанной инвазии лошадей / Н. Т. Кадыров, С. А. Аубакиров, Б. К. Ибраев // Ветеринария. – 1991. – №8. – С. 43-47.